

Helse- og omsorgsdepartementet

Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Saksbehandler:

Dato:

14/855-3

Solveig Haukenes Aase

28.04.2014

Høringssvar - Endringer i alkoholregelverket - åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk mv.

Helsedirektoratet viser til høringsbrev og høringsnotat av 27.01.2014. Høringen gjelder forslag om endring av lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. (alkoholloven) – åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk mv.

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i høringsnotatet å åpne for at AS Vinmonopolet kan holde sine butikker åpne jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften. Det foreslås videre å åpne for salg av alkoholholdig drikk fra AS Vinmonopolet og dagligvarebutikker på valgdager og dager for folkeavstemning. Høringsinstansene blir videre bedt om å vurdere om det bør gjøres endringer i regelverket for når det kan skje utlevering av alkoholholdig drikk bestilt via internett eller telefon fra AS Vinmonopolet.

Forslag om å åpne for salg av alkoholholdig drikk på valgdager og dager for folkeavstemning

Helsedirektoratet har ingen særlige merknader til de vurderinger departementet har gjort når det gjelder begrunnelsen for forbud mot salg på valg- og folkeavstemningsdager. Som departementet viser til, er dette forbudet ikke i hovedsak begrunnet i alkoholpolitiske hensyn, men i hensynet til ro og verdighet rundt valgbehandlingen og for å unngå forstyrrelser i valglokalet. Det ligger utenfor Helsedirektoratets mandat og kompetanseområde å uttale seg om dette. Direktoratet kan ikke se at en oppheving av forbudet vil ha noen særskilt alkoholpolitisk betydning.

Forslag om utvidet åpningstid for Vinmonopolet jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften

Forbudet mot salg på jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften er begrunnet i alkoholpolitiske hensyn og bør etter Helsedirektoratets syn gjøres til gjenstand for en bredere vurdering.

Alkohollovens formål og målet for norsk alkoholpolitikk er å redusere de samfunnsmessige og individuelle skadene som bruk av alkohol kan medføre, blant annet ved å redusere forbruket. Et av de viktigste virkemidlene er å redusere tilgjengeligheten til alkohol. I henhold til norsk og internasjonal forskning er regulering av pris og tilgjengelighet tiltak som har vist seg å ha god effekt på omfanget av alkoholbruk og alkoholrelaterte problemer som for eksempel vold. Høyere priser og

Helsedirektoratet - Divisjon folkehelse

Avdeling befolkningsrettet folkehelsearbeid

Solveig Haukenes Aase, tlf.: 24163469

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

mer begrenset tilgjengelighet følges av lavere etterspørsel og mindre problemomfang - både i befolkningen generelt, blant ungdom og blant dem som drikker svært mye .

I følge boken *Alcohol: No Ordinary Commodity* , som oppsummerer internasjonal forskning om effekten av ulike alkoholpolitiske virkemidler, viser forskningen at konsumet og de alkoholrelaterte problemene øker med økende alkoholtilgjengelighet. Når tilgjengeligheten derimot reduseres, avtar alkoholbruken og de relaterte problemene. Dette er best vist i studier av endringer i tilgjengelighet i detaljutsalg, herunder ved reduksjon i salgstider og begrensning i antall salgs- og skjenkesteder.

Erfaringsmessig tyder forskningen på at det er vanskelig å påvise skadelige effekter av mindre endringer innenfor et stabilt monopolsystem. Det er antakelig ingen grunn til å anta at den foreslåtte oppmyking av regelverket vil ha en påviselig effekt på totalforbruk eller skader i seg selv. Forslaget kan imidlertid ikke vurderes isolert, men må sees i sammenheng med den helhetlige tilnærmingen til virkemidlene som alkoholpolitikken bygger på, hvor ulike regulatoriske og pedagogiske virkemidler er ment å utfylle og bygge opp under hverandre.

Direktoratet mener forslaget reiser flere viktige problemstillinger som bør vurderes nærmere før forslaget eventuelt vedtas:

For det første bør det vurderes hvorvidt en oppmyking av reglene om åpningstider vil bidra til å viske ut det alkoholpolitiske skillet mellom de sterkere og svakere grupper av alkoholholdig drikk, som er begrunnet i det økte skadepotensialet i de sterkere alkoholproduktene. Det er dette skillet som gir grunnlag for Vinmonopolets enerett til å selge alkoholholdig drikk med over 4,7 volumprosent alkohol (i hovedsak vin og brennevin), mens de svakere alternativer (i hovedsak øl) kan selges i dagligvareforretninger m.v. Monopolordningens hovedformål er å redusere forbrukerens tilgjengelighet til de sterkere alkoholtypene.

Dersom dette skillet blir utydelig, ved at vin og brennevin i realiteten blir tilnærmet like tilgjengelig for forbrukerne som øl, vil det kunne bidra til å svekke begrunnelsen for monopolordningen som sådan.

Direktoratet forventer ikke at dette forslaget alene vil ha en slik konsekvens, men vil advare mot å foreta stadige endringer som isolert sett fremstår å være av mindre omfang, men som til sammen og over tid kan medføre at det nevnte skillet kan miste sin reelle betydning.

Direktoratet er på den annen side oppmerksom på at disse hensynene til en hver tid må balanseres opp mot behovet for å sikre Vinmonopolets oppslutning og legitimitet i en befolkning som stiller stadig høyere krav til service og tilgjengelighet.

Utviklingen de siste tiår med stor økning i antall utsalg, selvbetjente butikker og utvidede åpningstider har antakelig bidratt til å sikre Vinmonopolets oppslutning i befolkningen. Dersom denne utviklingen går for langt, vil det imidlertid være en fare for at monopolordningen mister sin relevans og begrunnelse som alkoholpolitisk virkemiddel.

En oppmykning som isolert sett kan oppfattes å være av mindre betydning, må sees i lys av dette.

Når det gjelder forbudet mot å ha åpent på jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften mener direktoratet videre at det bør vurderes om dette også har en viktig signaleffekt. Ved å beholde de begrensede åpningstidene, synliggjøres det at alkohol ikke er en ordinær vare. Dette gjelder især de sterkere alkoholalternativene. Det forhold at forbrukerne i større grad må planlegge sine innkjøp av disse varene før høytider enn ellers, kan også bidra til en bevisstgjøring rundt alkoholforbruket i disse periodene. Dette bør etter direktoratets syn også tas med i vurderingen.

Det nevnte skillet mellom sterkere og svakere alkoholholdige drikker begrunner også at øl skal være mer tilgjengelig enn vin og brennevin. På denne bakgrunn mener direktoratet at det ikke kan tillegges særlig vekt at salg av øl mv. fra dagligvarehandelen uansett er tillatt disse dagene.

Forslag om å oppheve regler om utlevering av bestilte varer innenfor Vinmonopolets salgs- og åpningstider

Helsedirektoratet kan ikke støtte forslaget om å tillate utlevering av bestilte varer utenfor Vinmonopolets salgs- og åpningstider.

Som nevnt i høringsnotatet er begrensning av tilgjengeligheten hovedbegrunnelsen bak reglene om salgstider. Det kan imidlertid synes som departementet anser faren for impulskjøp som den dominerende årsaken til at tilgjengeligheten skal begrenses. Direktoratet er uenig i dette, og dermed i premissene bak forslaget.

Etter Helsedirektoratets syn vil en åpning for utlevering av bestilte varer utenfor ordinære salgstider kunne innebære en uthuling av regelverket.

Det vises for det første til at det ikke kun er forbrukere som er bosatt i lang avstand fra et Vinmonopol som har anledning til å bestille varer via internett. Noen Vinmonopol har også tilbud om hjemkjøring. Med dagens teknologi er det ingen hindring for at varene kan utleveres samme dag. Dersom reglene om utleveringstider oppheves, vil det derfor kunne innebære at en del forbrukere, i stedet for å handle i butikk innenfor åpningstiden, velger å bestille varene for hjemlevering etter stengetid.

Det må videre stilles spørsmål ved om en slik utleveringsmulighet også i prinsippet vil gjelde for Vinmonopolets egne butikker, slik at forhåndsbestilte varer kan utleveres fra butikk etter endt salgstid.

Høringsnotatet berører ikke hvilken betydning forslaget vil ha for alkohol gruppe 1 (øl mv.). Direktoratet viser til at det også er mulig å bestille øl over internett. Utlevering skal da i utgangspunktet skje innenfor lovens fastsatte tider, jf. alkoholloven § 3-7 første ledd, dvs. kl. 08.00-18.00 på hverdager og før kl. 15.00 på dager før søn- og helligdager. I henhold til § 3-7 annet ledd har kommunen anledning til å innskrenke salgs- og utleveringstidene eller utvide dem til kl. 08.00-20.00 på hverdager og før kl. 18.00 på dager før søn- og helligdager. Direktoratet kan vanskelig se at det er grunn til å behandle utlevering av alkohol gruppe 1 strengere enn gruppe 2 og 3. Det bør derfor

vrderes om tilsvarende regler om utlevering skal gjelde for alkohol gruppe 1, slik at utlevering av øl mv. kan foretas utenfor kommunale salgstider.

I denne sammenheng vil direktoratet påpeke at enkelte aktører i dagligvarebransjen som selger øl over internett, opererer med såkalte utleveringspunkter, der forbrukeren kan avhente varer som er bestilt over nett. Det er lite som i realiteten skiller slike utleveringspunkter fra en ordinær butikk i denne sammenheng. Det må videre antas at det også for disse er mulig å utlevere varer samme dag.

Helsedirektoratet anbefaler på bakgrunn av de problemstillinger som her er reist at det foretas en fornyet og grundig vurdering av hvilke konsekvenser forslaget vil ha for gjeldende regler om salgstider.

Vennlig hilsen

Knut-Inge Klepp e.f.
divisjonsdirektør

Hilde Skyvulstad
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk